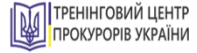

Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

НИУ ім. Я. Мудрого
КАФЕДРА
КОНСТИТУЦІЙНОГО
ПРАВА УКРАЇНИ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Матеріали V Міжнародної науково-практичної
конференція

Чернівці
29 жовтня 2021 року

Редакційна колегія:

Щербанюк Оксана Володимирівна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедрою процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (голова);

Вдовічен Віталій Анатолійович, доктор юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Слінько Тетяна Миколаївна, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Вільчик Тетяна Борисівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедрою адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Москвич Лідія Миколаївна, доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедрою судоустрою та прокурорської діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Хотинська-Нор Оксана Зіновіївна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Паскар Ауріка Лазорівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Каланча Інга Георгіївна, кандидат юридичних наук, прокурор Чернівецької обласної прокуратури, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Бзова Лаура Георгіївна, асистент кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2021. - 445 с.

До збірника увійшли матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (Чернівці, 29 жовтня 2021 р.)

Редколегія не несе відповідальності за науковий зміст і виклад матеріалів, що були подані у рукописах.

ЗМІСТ

Вітальне слово Президента Національної академії правових наук України...11

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ

1. Бабко В.В. Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення інституту відрядження судді.....	13
2. Байранча Л.К. Суддівський активізм: чи потрібна обмеженість дискреції суду в сфері правотворчості.....	15
3. Бакаянова Н.М. Про значення щорічної доповіді Вищої ради правосуддя «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні».....	17
4. Боднар С.Б. Забезпечення права на захист: національний та конвенційний аспекти.....	19
5. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Судочинство та АВС як конкурентні взаємодоповнюючі системи вирішення спорів.....	22
6. Гончарук Ю.Г., Борик Ю.О. Деякі аспекти підготовки професійних суддів як один із елементів судової реформи: міжнародний досвід та перспективи його використання в Україні.....	26
7. Демилюк О.Б. Засади взаємодії Вищої ради правосуддя як органу судової влади з іншими органами влади.....	29
8. Казарян Е.Г. Довіра до суду як показник ефективної діяльності суду.....	32
9. Калужна О.М. Форми комунікації Верховного Суду із судьями низових ланок.....	34
10. Кондратова І.Д. Генеза відповідальності судді за порушення етичних норм.....	38
11. Кондрич В.В. Особливості відповідальності суддів Вищого антикорупційного суду.....	41
12. Кравчук О.О., Остащук І.Б. Класифікація судової символіки.....	43
13. Крайній П.І. До питання про адміністративно-правовий статус Громадської ради доброчесності.....	45
14. Кузьмишин В.М. Судова реформа в контексті розвитку соціальної держави.....	48
15. Ленгер Я.І. Довіра до суду, як детермінанта незалежності влади.....	50
16. Нестерчук Л.П. Реалізація принципу спеціалізації судів України у порівнянні з країнами західної Європи.....	51
17. Овсяннікова О.О. Обмеження для суддів, які обіймають адміністративні посади в судах: необхідність чи втручання в незалежність?.....	54
18. Овчаренко О.М. Виконання рішення суду як конституційна цінність.....	57
19. Пущарко С.І. Забезпечення сталого роботи Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії суддів України як мета судової реформи.....	60
20. Рибалко Г.С. Нормотворча функція судової влади.....	62
21. Романів Г.В. Актуальні питання розвитку системи правосуддя.....	65
22. Снідевич О.С. Щодо окремих недоліків галузевих законопроектів про примусове виконання рішень.....	67
23. Стефанчук М.М. Зближення гарантій незалежності прокурорів та суддів крізь призму національного законодавства.....	70
24. Тертишник В.М. Інституційні аспекти забезпечення захисту прав людини в інтегративній доктрині правосуддя.....	73
25. Українець О.Б. Роль судді в процесі легітимації судової влади.....	75
26. Фідря Ю.О. Суддівська етика у світлі положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки.....	78

правосуддя, верховенства права та поваги до суду як невід'ємного складника громадянського суспільства. Судова символіка відзначається системністю, в якій окремі елементи цілісно пов'язані та взаємообумовлені. Закономірності формування, структурування та осмислення окремих елементів судової символіки слід аналізувати з позиції цілісного бачення її мети і завдань у контексті процесу комунікації, спрямованого на соціум. Адаже відсутність цілісного сприйняття певних перелічених груп судової символіки може видаватися суто штучним інтелектуальним конструктом.

ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДСЬКОЇ РАДИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Крайній П.І.

асистент кафедри публічного права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Здійснення великої кількості реформ, що останнім часом відбуваються в системі органів публічної влади, місцевого самоврядування, судових та правоохоронних органів викликає значний інтерес в науковому співтоваристві. Однак, здійснюючи огляд таких процесів, які мали місце після проголошення нашої державою незалежності, можна констатувати що в останні кілька років окреслилась нова тенденція, яка полягає в максимальному залученні громадськості до процесів прийняття рішень органами влади різного рівня. Адаже інституції громадянського суспільства отримують змогу бути залученими до різних напрямків управління державними справами, до числа яких відноситься й організація судової влади.

Залучення незалежної від влади громадськості для формування нею ітату професійних судей, надання їй інструментів впливвати на процесі прийняття відповідних рішень, і, найголовніше, підтвердження чи спростування рівня доброчесності кандидата на посаду судді, його високих моральних якостей є прогресивним кроком. Він спрямований на підвищення рівня довіри громадян як до судової влади загалом так і до окремого судді зокрема.

Залучення громадськості до участі у здійсненні відповідними органами влади своїх функцій є новим механізмом у вітчизняній правовій системі. Показовим є створення Громадської ради доброчесності (далі – ГРД), яка була абсолютно новою інституцією та спрямована на демонстрацію максимальної фаховості, незалежності, об'єктивності під час здійснення конкурсного добору на посади суддів. Ідея її створення була підтримана як розробниками законопроекту «Про судоустрій та статус суддів» так й представниками різноманітних міжнародних інституцій: USAID, Консультативна рада Європейських суддів тощо.

Адміністративно-правовий статус ГРД встановлено низкою правових актів: Конституцією України¹, Законом України «Про судоустрій та статус суддів України»², Указом Президента України № 68/2016 від 26.02.2016 р. «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»³.

Відповідно до ст. ст. 87-88 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» ГРД утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у

¹Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.

²Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

³Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ від 26.02.2016 р. № 68/2016.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>.

встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. Відповідна стаття Закону містить депо загальне визначення ГРД. Воно не містить чіткого визначення такої ради, що створює неоднозначне тлумачення її правової природи. На нашу думку його варто змінити. Це дасть змогу визначити правовий статус ГРД: чи це орган влади чи це консультативний орган.

Для прикладу можна взяти за основу визначення, що дає законодавець в Типовому положенні про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 9961. За своєю суттю, громадські ради теж створюються з метою залучення громадськості до прийняття конкретних рішень різними органами публічної влади. Пропонуємо наступне визначення ГРД: «Громадська рада доброчесності є постійно діючим консультативно-дорадчим органом, який утворено задля сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання». Це дасть змогу уникнути подвійного та неоднозначного тлумачення правового статусу ГРД та визначить її як консультативно-дорадчий орган, який сприяє в процедурі добору суддів.

Відповідно до ч. ч. 2,3 ст. 87 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» Громадська рада доброчесності складається з двадцяти членів. Членами Громадської ради доброчесності можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та доброчесності.

Однак, процедура добору членів ГРД має суттєві прогалини, які стали підставою для формування негативної судової практики стосовно результатів її діяльності. Ми не будемо зводити наше дослідження до аналізу позицій суду в тій чи іншій справі. Але системний аналіз останніх дав змогу під іншим кутом зору оцінити процедуру добору кандидатів до ГРД яка існує на сьогодні.

Відповідно до ч. ч. 9-11 ст. 87 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» члени Громадської ради доброчесності призначаються зборами представників громадських об'єднань строком на два роки і можуть бути призначені повторно. Збори представників громадських об'єднань скликаються Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Оголошення про скликання зборів оприлюднюється на офіційному веб-сайті Комісії. У зборах представників громадських об'єднань беруть участь громадські організації або громадські спілки, які протягом щонайменше останніх двох років, що передують дню проведення зборів, здійснюють діяльність, спрямовану на боротьбу з корупцією, захист прав людини, підтримку інституційних реформ, в тому числі реалізують проекти у цих сферах.

Однак, встановлення переліку громадських об'єднань вузької спрямованості створює ситуацію, коли доступ до участі в доборі членів ГРД пгучно обмежується. З однієї сторони Конституція України встановлює виключне право на участь громадян в управлінні державними справами та право громадянина на свободу об'єднання в громадські

¹ Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації : Постанова від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2019-#Text>.

об'єднання задля задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. А участь в процесі добору кандидатів до ГАР обмежується громадськими організаціями або громадськими спілками, які здійснюють діяльність, спрямовану на боротьбу з корупцією, захист прав людини, підтримку інституційних реформ, в тому числі реалізують проекти у цих сферах¹. Формування законодавцем таких критеріїв відповідності громадських об'єднань сильно звужує право на участь в процесі відбору до ГАР фахових правників, науковців. Певною мірою це відобразилось на якості прийнятих ГРА висновків за результатами їх діяльності.

Вказане знайшло відображення у відповідних судових рішеннях. Так, відповідно до постанови Окружного адміністративного суду міста Києва від 7.12.2017 р. у справі № 826/7186/17 за позовом Особа 1 до Громадської ради доброчесності про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинити дії. В даному рішенні суд встановив що «направити своїх представників для участі у зборах можуть не всі громадські організації або громадські спілки, а лише ті, які протягом щонайменше останніх двох років, що передують дню проведення зборів, здійснюють діяльність, спрямовану на боротьбу з корупцією, захист прав людини, підтримку інституційних реформ, в тому числі реалізують проекти у цих сферах (ч. 11 ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), що не відповідає вимогам ч. 5 ст. 36 Конституції України, яка визначає, що всі об'єднання громадян рівні перед законом. Судом вказано на те, що «Обов'язкова вимога щодо надання для участі у зборах громадським об'єднанням документів, перелічених п. п. 3, 4, 5 ч. 13 ст. 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що видаються міжнародними організаціями (рекомендаційного листа від міжнародної організації з бездоганною репутацією про успішний досвід співпраці та ін.) автоматично ставить в залежність від міжнародних організацій можливість участі представника громадського об'єднання у зазначених зборах»².

Аналогічна позиція викладена в судових рішеннях у справах № № 826/13278/17 від 27.12.2017, 826/11934/17 від 27.02.20184 тощо. Необхідно переглянути механізм формування персонального складу ГРА задля того, аби уникнути будь-яких розмов про обмеження права на участь громадськості в роботі даної інституції.

З огляду на вище викладене можемо стверджувати, що адміністративно-правовий статус ГРА закріплений у вітчизняному законодавстві. Він визначає порядок формування ГРА, її права та обов'язки, визначає конкретні критерії щодо добору кандидатів до участі в її діяльності. Безперечно, її діяльність спрямована на утвердження безсторонності, прозорості та об'єктивності в процесі проведення конкурсу на посаду судді. Значна кількість міжнародних інституцій знайшла позитивним створення такої форми участі громадськості в досить складному механізмі добору суддів.

Однак, як показує практика діяльності ГРА, на сьогоднішній день існує ряд суттєвих законодавчих прогалин, які використовуються для протидії участі громадськості під час формування суддівського корпусу. Лише чітке, зрозуміле та повне формулювання адміністративно-правового статусу ГРА слугуватиме запорукою її ефективної діяльності.

¹Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

² Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва №826/7186/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/70793192?fbclid=IwAR2R02TYZВНAM3-8Ab81pv_4AQxp9-a1bNkYU6U9MwWx9BMkVELcCwJMK4 (дата звернення: 07.09.2021).

³ Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва №826/7186/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71515541> (дата звернення: 07.09.2021).

⁴ Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва №826/11934/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72618985> (дата звернення: 07.09.2021).

СУДОВА РЕФОРМА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Кузьмишин В. М.

кандидат юридичних наук,

голова Сьомого апеляційного адміністративного суду

Курс України на утвердження та закріплення європейських стандартів урядування та розвитку викликає потребу у відповідних перетвореннях в усіх сферах суспільного життя, адаптації державних інституцій до найкращих світових практик. Чи не найбільше це стосується судової влади, адже саме суди відіграють у житті будь-якої держави важливе значення. У правовій країні грамотно улаштований суд виконує функцію гаранта прав людини, що проголошуються Основним Законом держави. Наразі суд – це універсальна інституція, створена у державі для врегулювання спірних та конфліктних ситуацій, а адміністративне судочинство, зокрема, є особливою формою контролю діяльності органів влади фізичними та юридичними особами у правовій площині.

Сьогодні наша держава продовжує впевнено наближати стандарти життя її громадян до європейських, і звичайно йдеться не лише про сферу надання послуг, дороги, інфраструктуру тощо. Насамперед європейським вимогам має відповідати діяльність кожної з гілок державної влади: це і робота виконавчої влади щодо надання адміністративних послуг, законодавчої – щодо прийняття суспільно важливих законів і судової – щодо надання судових послуг.

Конституцією визначено, що державна влада в Україні розподілена на виконавчу, законодавчу і судову¹. Водночас кожна з гілок влади є незалежною одна від одної, і кожна зобов'язана якісно виконувати ті повноваження, які визначені спеціальним законодавством, та відповідати очікуванням суспільства, покладеним на кожну з них. Розподіл влади є не просто технічним поділом функцій між державними органами, це має бути розподіл володарювання між різними соціально-політичними сферами.

За теорією Ш. Монтеск'є, усі три гілки влади повинні, врівноважуючи одна одну, не давати можливості вчиняти безконтрольні дії. «Щоб не було можливості зловживати владою, необхідний такий порядок речей, за якого ці влади могли б взаємно стримувати одна одну»².

Важливе значення Монтеск'є надавав ідеї рівноваги влад та системі «стримування і протива». Він вважав, що кожна гілка влади самостійно своїми правовими засобами повинна вирішувати державні завдання, не втручаючись у компетенцію іншої і водночас врівноважувати одна одну, запобігаючи перевищенню повноважень, зловживанням та деспотизму.

За такого поділу, чіткої регламентації сфери впливу та певним чином обмеження повноважень усі гілки влади мають бути зацікавлені у розвитку одна одної, адже у їхньої діяльності одна мета – розвиток Держави в цілому.

Відповідно до статті 1 Основного Закону України, Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава³. Пріоритети нашого розвитку ґрунтуються на демократичних тенденціях, ментальності українців, прагненні до соціальної рівності, соціальної справедливості і рівноправності людей. Наша держава забезпечує консолідацію демократичного суспільства, проголошує верховенство права, виступає основою реалізації інтересів, сподівань широких верств населення.

¹ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

² Суботін В. М. Теорія держави і права: навчальний посібник / В. М. Суботін, О. В. Філонов, А. М. Князькова, І. Я. Тодоров. Київ : Знання, 2005. – 327 с.

³ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>